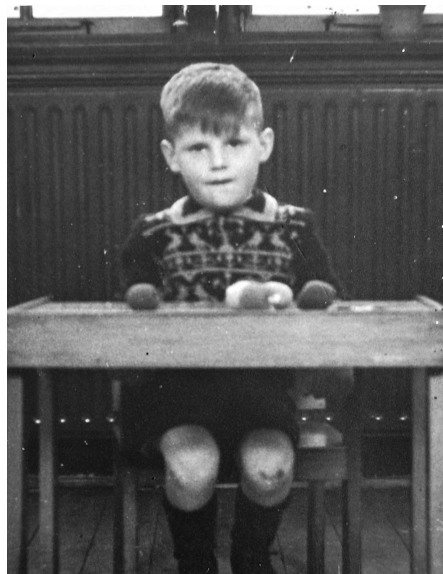

Waar ik vandaan kom

Ikke 1949

*Het verhaal van mijn voorouders
1875 - 1975*

Hoofdstuk 1 Het Gennep van mijn Opa's

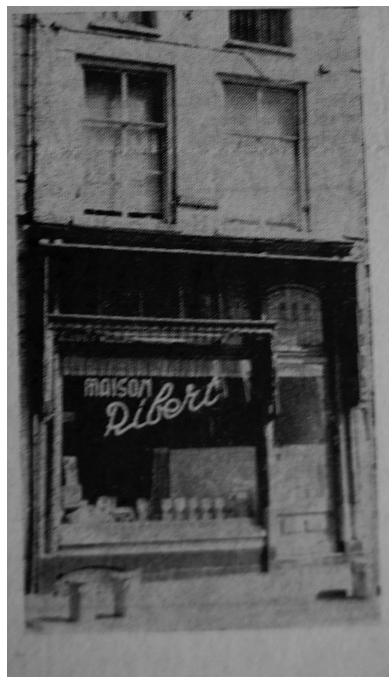
Opa en Oma Albers

*'Waar de Niers langs kronkelwegen
bij een burcht de Maas ontmoet,
wenkt u Gennep vriendelijk tegen,
biedt u zijne welkomstgroet'*

Zo luidt het eerste couplet van het Gennepse volkslied. Geschreven in 1898 door de toenmalige hoofdonderwijzer – A.H. Hilgers – en op muziek gezet door niemand minder dan Jan Wierdsma, de componist van het overbekende 'Onder moeders paraplu'. De titel van mijn eerste boek met columns over het Gennep van mijn jeugd ('Langs kronkelwegen') is aan dit eerste couplet ontleend. Dat geldt ook voor mijn tweede bundel ('Met torens fraai omstuwd'). Daarbij gaat het om een citaat uit het derde couplet.

Van Huissen via Nijmegen, Sneek en Uden naar Gennep

In 1898 woont er overigens nog geen Albers in Gennep. Mijn Opa is op dat moment nog banketbakker in Nijmegen. Dat blijft hij tot 1904 om precies te zijn. In dat jaar verkoopt hij zijn zaak op de Grote Markt 29 en vertrekt naar het Friese Sneek. Met medeneming van zijn in Nijmegen en omstreken beroemde pepermunt recept.

De banketbakkerszaak van Opa Albers, Grote Markt 29, Nijmegen (gesloopt op 15 januari 1980). Wat we tegenwoordig een A-1 locatie zouden noemen; recht tegenover het Waaggebouw.

Hij wordt in het Friese land compagnon in een pepermuntfabriek met de lange naam 'Friese Suikerwerk- Pepermunt- en Chocoladefabriek', die helaas in 1907 failliet gaat.

Waarna Opa's receptuur, samen met de machines, voor een kleine zeventuizend gulden overgaat naar Tonnema & Co, waar het tot in lengte van jaren gebruikt zal worden voor de fabricage van het wereldberoemde 'King pepermuntje'.

Terwijl de oudste twee zonen in Nijmegen worden geboren, komen mijn vader en zijn een jaar jongere broer Harrie in Sneek ter wereld. Ook zus Jet wordt in 1909, vlak voor het vertrek uit deze Friese stad, in Sneek geboren. Mijn vader is zijn hele leven trots gebleven op zijn geboorteplaats en het gebruik van het theelepeltje met de Waterpoort van Sneek was dan ook uitsluitend aan hem voorbehouden.

Overigens moeten mijn zeer katholieke Opa en Oma zich in Sneek thuis hebben gevoeld. Net als Bolsward kende deze Friese stad een grote katholieke gemeenschap waarvan onder andere de Brenninkmeijers, stichters van C&A deel uitmaakten.

Het theelepeltje van mijn vader met de Waterpoort van Sneek heb ik nog steeds gebruik.

Na het debacle in Sneek vertrekt de familie Albers naar Uden waar Opa de stationsrestauratie van de Noord-Brabantsch-Duitsche-Spoorweg-Maatschappij (NBDS) gaat exploiteren. Vier jaar later neemt hij niet alleen de exploitatie van de aanzienlijk grotere Stationsrestauratie van Gennep over, maar ook het gerenommeerde Hotel Verzett in de Gennepse Niersstraat.

Oma en Opa Albers

Gennep in de 19^e eeuw

Eeuwenlang is Gennep economisch en sociaal georiënteerd geweest op Rheinland-Westfalen. Met de komst van het Koninkrijk der Nederlanden (na het Congres van Wenen in 1815) verandert dat van de ene op de andere dag. Ineens blijkt het grote en rijke achterland van Gennep verkleind tot nog slechts enkele vierkante kilometers,

samengeperst tussen de Maas en de nieuwe landsgrens, die op een kanonskogel afstand van die Maas geprojecteerd wordt. Het is het dan ook niet vreemd dat Gennep zich tijdens de Belgische Opstand in 1830 bij de opstandige Belgen voegt. Dit in tegenstelling tot Maastricht en Venlo.

Bij de uiteindelijke splitsing van Nederland en België in 1839 wordt Gennep ingedeeld bij Nederland, waar het deel uit gaat maken van de provincie Limburg, speciaal gevormd om Venlo en Maastricht definitief voor Nederland te behouden.

Het eerste tastbare resultaat van de vorming van de tegenwoordige Nederlandse provincie Limburg is de aanleg van de nieuwe Noord-Zuid verbinding in de vorm van de Rijksweg die vanuit Nijmegen, dwars door Gennep, naar Maastricht gaat lopen. Vooralsnog weet het Maas- en Niersstadje niet van deze gunstige verbinding te profiteren. Maar dat zal aan het einde van de 19^e eeuw snel veranderen!

Het Spoor komt!

In 1839 wordt de eerste Nederlandse spoorlijn tussen Amsterdam en Haarlem geopend. In snel tempo wordt Nederland vervolgens via het spoor ontsloten. Vanaf 1866 wordt daarbij ook verder gekeken dan de eigen landsgrenzen. Zo rijpt in Rotterdam het plan om een spoorlijn aan te leggen die vanaf Vlissingen via Berlijn naar Sint-Petersburg moet gaan lopen en daarmee de Britse, Duitse en Russische hoofdsteden met elkaar zal verbinden.

In Nederland moet die lijn vanaf Boxtel (op dat moment al een spoorwegknooppunt voor treinen richting Tilburg/Breda, Eindhoven en Den Bosch-Utrecht) via het Duitse Kleve de aansluiting tot stand brengen met het Duitse spoorwegnet. Het Nederlandse Staatsspoor (SS, voorloper van de NS) is bepaald niet blij met die Rotterdamse plannen. Vooral omdat de in Utrecht gevestigde maatschappij soortgelijke plannen heeft voor een verbinding met Duitsland, maar dan vanuit datzelfde Boxtel via Venlo.

In de eerste plannen van de Rotterdamse notaris Willem van Meukeren komt Gennep overigens nog niet voor. De nieuwe spoorlijn moet via een brug over de Maas bij Mook eindigen in Kleve. Dat wordt allemaal anders wanneer in 1867 aan de verschillende gemeenten langs het geplande traject gevraagd worden om de grond voor spoorlijn en stations kosteloos ter beschikking te stellen. Pas wanneer in 1869 de bezwaren van het Ministerie van Defensie (een brug over de Maas bij Gennep zou te dicht liggen bij de landsgrens) de plannen niet langer blokkeren, worden er spijkers met koppen geslagen. Met name door de Gennepse wethouder Van den Bogaert. Hij biedt namens de gemeente Gennep niet alleen de grond voor spoorlijn en station gratis aan, maar daarnaast ook nog eens de grond voor een centrale werkplaats (tegenwoordig PAGE Park) en voor het hoofdkantoor van de nieuwe maatschappij (tegenwoordig Liebermannhof, daarvoor klooster van de Paters van de H. Geest).

Dankzij dit genereuze gebaar komt 'Het Spoor', zoals de Noord-Brabantsch-Duitse-Spoorweg-Maatschappij (NBDS) in de volksmond genoemd gaat worden, naar Gennep en groeit het aantal inwoners van 1391 in 1865 naar bijna 4000 bij het begin van de Eerste Wereldoorlog (1914).

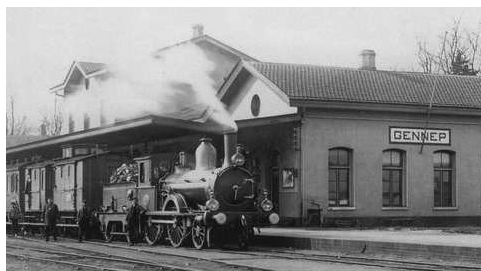
De eerste trein

Wanneer in 1869 de concessie afkomt, wordt er onmiddellijk gestart met de werkzaamheden. Die lopen echter al snel uit, met name als gevolg van interne

problemen binnen de NBDS. Niet alleen door de problemen rond de financiering van de nieuwe maatschappij, maar ook door de wrijvingen tussen de directieleden onderling, die zelfs leiden tot het ontslag van Notaris Van Meukeren als president-directeur. Na veel geharrewar en een aantal ‘tussenspauzen’ wordt directiesecretaris Voorhoeve uiteindelijk tot president-directeur gekozen.

De aanleg van de spoorlijn met voor die tijd hoogstandjes zoals het spoorwegkruispunt bij Beugen en de bouw van de Maasbrug bij Gennep verloopt ondanks het geharrewar op het Rotterdamse hoofdkantoor redelijk volgens plan.

Maar dan is er nog het conflict tussen de NBDS en het SS. De NBDS heeft van de minister toestemming gekregen om gebruik te maken van het SS-station in Boxtel, maar het Staats Spoor komt steeds met nieuwe argumenten waarom zo’n gezamenlijk gebruik niet mogelijk is. Maar op 15 juli 1873 vertrekt dan toch de eerste NBDS-trein vanaf het station Gennep naar Boxtel.

Het station van Gennep rond 1900. Mijn Opa en Oma woonden op dit station.

Als het station van die plaats al in zicht is, wordt de trein echter tegen gehouden door spoorwegmannen van het Staats Spoor met rode waarschuwingsvlaggen bij een versperring op de rails. Omdat de NBDS-directie voor alle zekerheid vanaf Schijndel een extra locomotief achter de trein aan laat rijden, kan de gestrande trein terug getrokken worden naar Gennep. Uiteindelijk wordt de zaak, mede dankzij het Ministerie in Den Haag, op 19 juli in der minne geschikt. Vanaf die datum ziet Gennep dagelijks vier treinen aankomen en vertrekken.

Als ook het Duitse deel na het gereed komen van de Rijnbrug bij Wesel in gebruik kan worden genomen komt de verbinding Londen-Berlijn-Sint Petersburg tot stand en wordt het couplet over Gennep in het ‘Limburgs Stedenlied’ bewaarheid:

*Gennep ziet de rossen ijlen,
van het wereld stoomverkeer.
Dampend, stampend, zonder wijlen,
bindend Oost- en Westersfeer.*

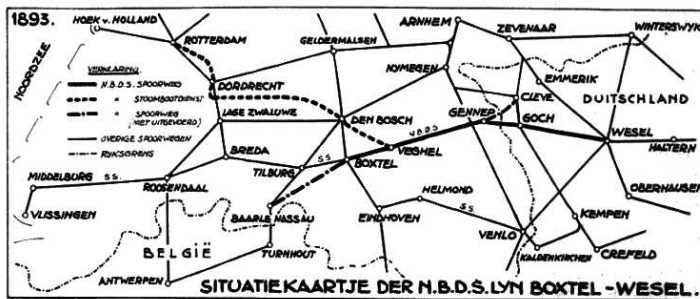
Hamburger Frühstückstation

Op de oorspronkelijke bouwtekeningen van het Gennepse station ontbreekt een restauratielokaal. Al snel wordt zo’n stationsrestaurant gemist. Per slot van rekening gaat het hier om een grensstation aan de verbinding tussen drie Europese hoofdsteden, en daarnaast zijn er de passagiers van de processietreinen naar Kevelaer, die lang in de rij moeten staan voor de grenscontrole zonder enige verfrissing. Aannemer/timmerman Nöl van Bergen is ook exploitant van een nieuw gebouwde pension/herberg vlakbij het station. Directieleden en hoge medewerkers van de NBDS logeren tijdens hun bezoek

aan Gennep in zijn hotel. Ongetwijfeld hebben die de Gennepse ondernemer gewezen op de mogelijkheid om de restauratie van het station te pachten. Het plan van de Nöl wordt door de directie van de NBDS toegejuicht.

Aanvankelijk wordt de ravitaillering vanuit het logement aan de Spoorstraat verzorgd. Dochter Dien van Bergen biedt de artikelen buiten, langs de trein lopend aan. Soms stapt ze ook aan boord. Heel wat keren hoort ze dan het vertreksignaal niet en reist noodgedwongen mee naar het eerstvolgende station.

In 1900 besluit de NBDS om de stationsrestauratie voortaan voor een periode van drie jaar bij inschrijving te gaan verpachten. Het westelijke deel van het station wordt omgebouwd tot restaurant annex woning voor de exploitant. Dankzij deze dienstwoning kan de restauratie van 's morgens vroeg tot 's avonds laat open blijven.

Dienstregeling NBDS zomer 1885

ZOMERDIENST, 1 Junij 1885.

BOXTEL—WESEL		WESEL—BOXTEL	
BOXTEL	6.1 8.5 10.14 11.14 5.40 7.55	WESEL	7.5 9.45 5.49 6.8
Schijndel	6.39 8.41 door 11.54 6.1 8.14	GOCH	8.16 1.41 5.35 6.19 8.30
Veghel	6.53 10.10 door 11.45 6.19 8.39	Haarlem	8.37 1.59 4.55 door 8.49
Uden	6.47 10.49 door 11.39 door 8.40	GENNEP	8.59 8.59 8.47 4.15 8.37 8.59
Roosje	7.11 11.37 door 12.17 8.29 9.1	Uden	8.59 9.45 5.4 4.49 door 9.0
Rips	7.18 11.30 door 12.35 door 9.18	Roosje	8.55 8.40 5.30 4.35 door 9.6
Roosje	7.30 12.4 door 12.54 9.45 10	Uden	8.42 9.25 3.24 4.50 door 9.18
Uden	7.30 12.15 door 12.58 door 9.35	Roosje	8.45 9.4 8.27 4.38 door 9.35
GENNEP	7.39 12.17 11.9 12.45 9.39 9.51	Uden	8.18 9.28 4.25 4.39 door 9.40
Haarlem	7.37 9.45 door 1.1 7.7	Veghel	6.38 9.59 5.27 3.1 door 9.40
GOCH	8.5 9.54 11.36 1.11 7.35	Schijndel	6.48 9.46 6.3 3.12 door 10.50
WESEL	8.37 9.55 10.36 9.55 8.26	BOXTEL	7.10 10.5 9.26 8.37 7.46 10.8
Bovenstaand van Gennep naar Wezel ten		Bovenstaand van Gennep naar Roosje ten	
6.17 ten. ten Roosje naar Gennep ten		7.5 ten. ten Wezel naar Gennep ten 8.30	
7.59 ten.		7.59 ten.	

Het spoorwegnet van de NBDS in het grote geheel: de lijn begin in Bortel om via Veghel, Gennep en Goch in Wesel te eindigen. Daar vond aansluiting plaats met het Duitse en Russische Spoorwegnet. De posttrein uit Vlissingen werd getrokken door het SS. De stippellijnen: Rotterdam-Veghel was een door de NBDS geëxploiteerde stoombootdienst (vracht). De lijn Bortel-Baarle Nassau (met aansluiting op het Belgische spoorwegnet) is nooit gerealiseerd. Daarnaast de zomerdienstregeling van de NBDS in 1885.

Ansichtkaart uit het begin van de vorige eeuw met reclame voor het ontbijtbuffet in de Gennepse stationsrestauratie. Alleen voor reizigers richting Bremen en Hamburg. Het restaurant werd daarom als het Hamburger Frühstückstation aangeprezen.

De eerste exploitant wordt een Duitser: Joseph Schmücker, die tot dat moment werkte in de stationsrestauratie van Wesel. Op 1 mei 1900 gaat het restaurant van het station open, zowel voor de treinpassagiers als de Gennepse bevolking. Joseph blijkt een ondernemer pur sang. Een van zijn succesnummers is het ontbijt dat de reizigers in de D-trein¹ richting Duitsland in Vlissingen kunnen een bestellen dat ze dan tijdens de stop voor de douanecontrole in Gennep kunnen nuttigen.

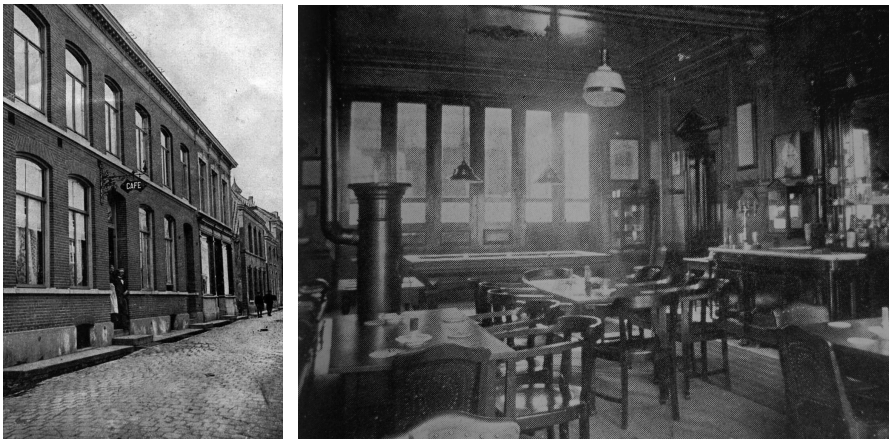
De Gennepenaren ontdekken al gauw dat de prijzen in de stationsrestauratie ‘internationaal’ zijn en vele malen hoger dan in Gennep zelf. Zo betaalt de internationale reiziger 2 mark voor een sigaar, die voor een dubbeltje per vier bij Michels, de lokale sigarenwinkel, te koop is. Toch probeert Schmücker’s opvolger de Gennepenaren als klant te krijgen. In 1908 kan Gennep in de restauratie de eerste kerstboom met elektrische lichtjes aanschouwen. De Gennepse kinderen slepen hun ouders massaal naar het station om dit wonder te aanschouwen.

Na twee pachtperiodes, zes jaar dus, vertrekt Schmücker om in het veel grotere Saksische Mühlhausen de stationsrestauratie over te nemen. Hij wordt opgevolgd door H.J.W. Kool-Heerens uit Den Haag. Die vertrekt echter al weer in 1911.

Hierna wordt Opa Albers (officieel: Antonius Everardus Johannes Albers) – tot op dat moment exploitant van de restauratie van Uden – de nieuwe uitbater. Naast de stationsrestauratie neemt hij ook de exploitatie van Hotel-Restaurant Verzett in de Niersstraat over, wanneer eigenaar Henri Verzett komt te overlijden.

Hij komt overigens niet alleen met zijn vrouw naar het Maas- en Niersstadje, maar ook met zijn – op dat moment acht – kinderen: Mies (13), Annie (11), Jet (10), Herman (9), Tonnie (7), Wim (6), Harrie (5) en de in Uden geboren Jeanne (1).

Het gezin gaat wonen in de ‘dienstwoning’ in de westelijke vleugel van het station.

Hotel Verzett in de Niersstraat: links de buitenkant en rechts de gelagkamer. Hier zou mijn vader na de Tweede wereldoorlog jarenlang dagelijks naar zijn werk gaan. Het hotel werd namelijk belastingkantoor.

Opa Albers heeft een groot gezin te onderhouden, zeker wanneer in februari 1912 nummer negen – Cis – zich meldt. Om rond te komen begint Opa, naast de stationsrestauratie en Hotel Verzett, een nieuwe activiteit: hij wordt internationaal expediteur. Een voor de hand liggende functie voor iemand die in een grensstation woont.

Wanneer in 1914 de Eerste Wereldoorlog uitbreekt, besluit Nederland de strikte neutraliteit te handhaven, waarna het internationale verkeer geheel weg valt. De stationsrestauratie verliest daarmee het grootste deel van de inkomsten. De NBDS staat na afloop van de oorlog aan de rand van het faillissement.

Aartsvijand Staats Spoor meldt zich als redder in de nood en neemt in 1919 het Gennepse spoorwegbedrijf over, waarna het grote internationale verkeer niet langer over Gennep maar over Venlo wordt geleid. Boxtel-Wesel wordt een lokaal

---

¹ D-treinen waren de sneltreinen, vergelijkbaar met onze Intercities

boemellijntje dat verplicht vanwege de concessie in stand wordt gehouden en dat op het SS Hoofdkantoor meesmuilend 'Het Duitse Lijntje' wordt genoemd. Ondanks het feit dat de SS meteen in 1919 een aanzienlijk beter pachtcontract aan Opa Albers voorlegt, ziet die geen brood meer in de exploitatie van de Gennepse stationsrestauratie. Nieuwe eigenaar SS besluit daarop de restauratie te sluiten en de woning te verhuren aan het eigen spoorwegpersoneel.

Aan
Heeren Burgemeester en Wethouders
der gemeente
Gennep
Edel Achtbare Heeren.

Ondergeteekende (1) *Antonius, Eusebius, Johannes Albers, Hatisius*
heeft de eer Uw College te verzoeken ^{hem} _{hem} verlof te willen verleenen, overeenkomstig
art. 84 der Drankwet, voor den verkoop: (2) ^{van alcoholhoudenden drank, anderen dan sterke drank}
in de localiteit *der I, II e III. Klasse Wachtmeesteria*
Station Gennep, Wachtmeester I Klasse heeft oppervlakte 510 m²
met eene oppervlakte van *II Klasse 7,4 x 8,3, III Klasse 10 x 8,3* M²,
van het perceel gelegen in Uwe gemeente ..... straat, N^o .....

Gemeld huis zal, na het inwerkingtreden van het verlof, worden bewoond door
de volgende personen ouder dan zestien jaren:

N A M E N.	VOORNAMEN.	Ambten, beroepen, en bedrijven.
<i>Albers</i>	<i>Antonius Eusebius Johannes</i>	<i>Hoffiekaarhouder</i>
<i>Albers-Deena</i>	<i>Helena Maria Phillipina</i>	<i>Estigant van Hoffiekaar</i>
<i>Roosenboom</i>	<i>Johanna Wilhelmina</i>	<i>Dienstbode</i>

Hetwolk doende, enz.,
A. Albers

(1) Hier te vermelden naam, voornamen,
ambt, beroep, of bedrijf van den verzoeker
en, zoo hij niet in de gemeente woont,
dat hij aldaar woonplaats kiest.
(2) Doorhalen wat niet verlangd wordt.

Gepubliceerd op 15 Febr.
De persoonsnamen van ad 15 Febr.

10. 509

De aanvraag van Opa Albers voor Vergunning B (zwak alcoholische dranken) en toestemming om met drie personen van boven de 16 jaar de woning bij het station te betrekken. Hij zelf, zijn echtgenote Helena, Maria, Phillipina en de dienstbode Johanna Wilhelmina Roosenboom.

Hoofdstuk 2 En die andere Opa's dan?

Oma en Opa Kersten

Wij beschikten over wat we een vierkante familie noemden. Naast de familie Albers waren daar de families van de drie moeders (Ons Pap is maar liefst drie keer weduwnaar geworden). Naast Opa en Oma Albers was daar allereerst Opa Kersten, geboren in Gennep in 1881. Hij is vanaf 1915 actief als aannemer en heeft zijn kantoor (bestierd door Oma en met later Tante Rie in de avonduren als assistente) en werkplaats aan de Nijmeegseweg. In de werkplaats (wij noemden het de 'Timmerwinkel') kon je als kind heerlijk door de (hout)krullen rollen.

Oma en Opa Kersten

Daarnaast ligt de bloempottenfabriek van de schoonzuster van Oma Kersten: Tante Dien. In die potjesfabriek heb ik nog een aardig centje verdiend als vakantiekracht. Genoeg in ieder geval voor mijn eerste fotocamera, een Ilford Sporti. Tante Dien was weduwe. Haar man, Oma's broer, was omgekomen bij een tragisch ongeval: hij kwam terecht onder de omvallende schoorsteen van zijn eigen pottenfabriek.

Volgens Leny was Oma Kersten een 'Dolle Mina avant la lettre'. Toen zij in Nijmegen solliciteerde naar de functie van wat toen nog een dienstbode² heette, kreeg ze te horen dat zij een uniform en mutsje moest gaan dragen. Oma weigerde en toen haar toekomstige bazin zei dat dat nu eenmaal zo hoorde, zei Oma: 'Zoek dan maar een ander!' Uiteindelijk ging de Nijmeegse dame overstag en werd Oma aangenomen, zonder uniform...

Haar strijdbaarheid was mede het gevolg van het feit dat zij als twaalfjarige (!) wekelijks het hout moest gaan betalen dat haar vader gebruikte voor het stoken van de

---

² Ook wel hulp in de huishouding of daghit genoemd.

ovens in zijn pottenfabriek. Daarvoor liep ze in haar eentje naar het hart van het Reichswald, waar de houthakkers kampeerden, met een voor die tijd aanzienlijke som gelds bij zich.

Opa Kersten heeft heel wat woningen gebouwd o.a. mijn geboortehuis en het huis van Gabrielle van Leny. Bekend is het verhaal waarbij Oma vanuit de keuken Opa met een balk op zijn schouder langs ziet fietsen. 's Avonds moet Opa dan vertellen naar wie hij die balk gebracht heeft en waarom de balk in kwestie niet als verkoop geboekt is. Het antwoord: 'Och, die boer heeft het al moeilijk genoeg', tekent Opa Kersten ten voeten uit.

En dan natuurlijk de kaartavond met heugen, in die dagen een populair spel waar ik nooit iets van begrepen heb. Oma liet regelmatig met luide stem weten wat ze van Opa's kwaliteiten als kaartspeler vond, wanneer hij volgens haar weer eens de verkeerde kaart legde.

Volgens Leny was Opa Kersten een levenslustige, altijd opgewekte man. Ze herinnert zich dat wanneer ze op de Nijmeegseweg logeerde, Opa altijd vroeg opstond om in de naast het huis gelegen timmerwinkel aan het werk te gaan. Vanaf dat moment klonk het ene na het andere lied, waarmee de woorden van Herman van Veen – 'Hilversum Drie bestond nog niet, maar ieder had zijn eigen lied – bewaarheid werden.

Er is één lied dat Leny nooit vergeten zal, een kerstlied van de Vlaamse Guido Gezelle:

*'t Is nacht, staat op, wie kander nu nog slapen,
als 't eeuwig Licht de duisterheid doorstraalt,
en als het Woord, dat alles heeft geschapen,
is uit de troon des hemels neêr gedaald?
Van oost en west, uit al de hemelstreken,
staat op en komt, niet langer meer gedwaald:
een schamel kind komt onze banden breken!
Kerstmacht! Kerstmacht! Messias zegenpraalt!*³

Oma en Opa Heijs

Opa Heijs komt na de dood van zijn vader (elf jaar oud) in dienst bij de NBDS als manusje van alles. Hij valt op door zijn inzet en ir. Daniël van Ketwich, de hoogste technische baas, is onder de indruk van die inzet en geeft hem in de avonduren les. Daarna maakt hij snel carrière en brengt het uiteindelijk tot hoofdwerktuigbouwkundige en hoofd van de werkplaats. Algemeen wordt hij vanaf dat moment Meester Heijs genoemd. Wanneer de Maas-Buurt-Spoorweg wordt opgericht en in 1913 de eerste tramrit verzorgt van Nijmegen naar Venlo, stapt Meester Jan Heijs over van de NBDS naar de MBS⁴, samen met A. Schaffers – de latere directeur van de Maasbuurt/Zuid-Ooster –, Th. Goossens (de eigenaar van mijn geboortehuis) en J. Verwer (de opa van mijn klasgenootje Josje op de bewaarschool). Bij de 'Maasbuurt' zal Opa Heijs eeuwige, nationale roem verwerven met het ontwerp en de bouw van de eerste Nederlandse tram met dieseltractie⁵ als vervanger van de tot

---

³ Van de hand van de Vlaamse dichter Guido Gezelle.

⁴ In hoeverre de overstap van Opa Heijs door het Staats Spoor is geëntameerd om in die omgeving de dieseltractie te ontwikkelen, is niet duidelijk. Gezien de gespannen verhoudingen tussen de failliete NBDS en de SS lijkt dit niet waarschijnlijk.

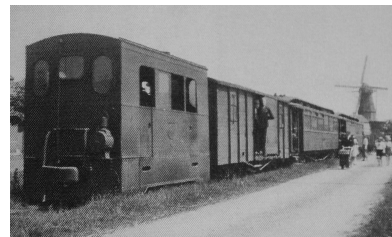
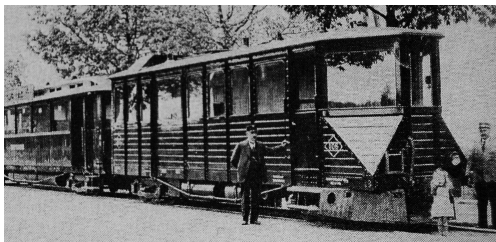
⁵ De vinding zou je een hybride oplossing kunnen noemen. De zware dieselmotor van Stork produceerde elektriciteit die werd gebruikt om

dan toe gebruikte stoomtram. Hij deed dat in de Gennepse remise van de Maas Buurt Spoorweg, gelegen op het tegenwoordige Page Park, waar de straatnaam ‘Dieseltram’ nog steeds herinnert aan deze historische gebeurtenis.

In het ‘Nationaal Register Railmonumenten’ staat over deze tram te lezen: ‘Bij de Maas-Buurtspoorweg (MBS) in Noord-Limburg bouwde werkplaatschef ‘meester Heijs’ vijf bestaande postbagagewagens om tot dieselelektrische motorrijtuigen. Dit leidde tot een enorme besparing op de exploitatiekosten, waarna alle stoomlocomotieven bij de MBS plaats moesten maken voor deze motortrams.’

In de jaren dertig van de vorige eeuw worden in navolging van de Gennepse MBS de stoomlocomotieven van vrijwel alle Nederlandse trammaatschappijen vervangen door dieseltractie. Het door Opa Heijs ontwikkelde technische principe wordt trouwens nog tot op de dag van vandaag toegepast in de dieseltreinen van de NS.

Vanaf het voorjaar van 1934 tot september 1944 doen de vijf motorrijtuigen dienst op de lijn Nijmegen-Venlo. Wanneer de MBS na de oorlog overstapt op busvervoer, worden de relatief jonge motorrijtuigen verkocht aan de Rotterdamsche-Tramweg-Maatschappij (RTM) en ingezet op de Zuid-Hollandse en Zeeuwse eilanden. Het laatst overgebleven Motorrijtuig met het codenummer M67 heeft tot aan de opheffing van genoemd trambedrijf in 1966 dienst gedaan.

Rechts de stoomtram die in 1934 werd vervangen door de eerste dieselelektrische tram (links), met poserende Opa Heijs.

De gerestaureerde tram met het koninklijk rijtuig zoals die nu rondrijdt in Zuid-Holland en Zeeland met rechts de nazaten van meester Jan Heijs: v.l.n.r. Alfred Wenmakers (Tante Guus), Jan, Simone en Marianne (Ome Henk), Augusta, Jan-Pieter (Tante Jet) en Karin (Ome Henk).

Het rijtuig is vervolgens aangekocht door de Gennepse Papierfabriek en geschonken aan het Spoorwegmuseum in Utrecht, dat op zijn beurt de M67 in langdurige bruikleen

---

de tram aan te drijven. Rechtstreekse overbrenging van de door de diesel geproduceerde energie was onmogelijk: de versnellingsbak zou dan na iedere rit vervangen moeten worden.

heeft gegeven aan het museum van de ‘Stichting voorheen Rotterdamsche Tramweg Maatschappij’.

In 1998 begon de restauratie van de M67 en tegenwoordig wordt de tram gebruikt voor rondritten vanuit het RTM Museum in Ouddorp (Zuid-Holland).

Willem-Alexander en Maxima maakte een ritje in het Koninklijke rijtuig. Een koperen plaatje geeft aan waar het koninklijk paar tijdens de kennismakingsreis door Zuid-Holland en Zeeland gezeten heeft. Met daarboven een foto van zijn overgrootmoeder, Koningin Wilhelmina, die zo’n eeuw daarvoor eveneens per tram Zierikzee bezocht.

Opa en Oma Heijs

Het Heijen van mijn Opa

Drie Opa’s en Oma’s woonden het grootste deel van hun leven in Gennep. Dat geldt niet voor de vierde: Opa van den Hazelkamp, de vader van de moeder die ik nooit gekend heb. Misschien was ik daarom aan hem zo gehecht. Hij wordt op 9 februari 1876 in Heijen, twee kilometer ten zuiden van Gennep, geboren als kind van Jan van den Hazelkamp, oorspronkelijk afkomstig uit Horssen (Gelderland). Mijn neef Henk Vullings die een gedegen boekwerk schreef over zijn voorouders, dus ook over Opa Van den Hazelkamp en Oma Van den Hazelkamp-Verhasselt schrijft over de jonge jaren van Opa: ‘Mijn Opa was enig kind. Voor die tijd ongewoon, maar begrijpelijk, gezien de leeftijd van zijn moeder (ze was 48 toen ze trouwde). Vader Jan had in elk geval een opvolger voor zijn boerderij (met inmiddels 27 hectare landbouwgrond).

Of mijn grootvader ooit te kennen heeft gegeven dat hij zich geroepen voelde tot het priesterambt of dat zijn ouders vonden dat een gymnasiale opleiding nooit weg was voor een boer in Heijen is onduidelijk. Na de lagere school gaat Opa in ieder geval naar de Franciscanen in Megen, waar ook zijn oom, de Franciscaner pater Gerardus, zijn opleiding had genoten. Henri (of Handri, zoals hij ook genoemd werd) wordt op 10 september 1890 echter al weer ingeschreven in het bevolkingsregister van Bergen-L. Hij is dan 14 jaar en heeft twee jaar gymnasium achter de rug.

Het klooster van de Franciscanen in Megen, waar Opa van den Hazelkamptwee jaar gymnasium volgde. Ikzelf ging ook bij de Franciscanen, maar dan naar het gymnasium in Venray. Mijn Opa had zijn hele leven een binding met deze kloosterorde. Zo bracht hij tussen de wereldoorlogen met zijn paard en wagen vaak boter van eigen fabricaat naar het seminarie in Venray. Dat verhaal kende ik, maar had nooit begrepen dat hij net als ik bij de Franciscanen had gestudeerd. Of hij ook de hand heeft gehad in de keuze van mijn vader om mij naar de Franciscanen te sturen en niet naar de Karmelieten, weet ik niet.

Was het verlies van de priesterroeping, heimwee of domweg een te hoog gegrepen opleiding de reden van zijn terugkeer naar Heijen? In elk geval richt hij zich nu op het boerenbestaan en doet dat voortreffelijk. Hoewel hij goedgekeurd wordt voor militaire dienst (hij blijkt 1 meter 73 te zijn) wordt hij als ‘enige wettige zoon’ vrijgesteld.’ In 1906 trouwt Opa met Johanna Theodora Verhasselt. Hij vertrekt op huwelijksreis naar Antwerpen. Bepaald ongewoon in die tijd. In Antwerpen verblijft het paar bij familieleden van zowel de Verhasseltse, als de Reijmerse (de moeder van Opa kwam uit deze familie) kant. In de Scheldestad wordt ook de statiefoto van het echtpaar gemaakt.

Heijen in 1912. Links de in de Tweede Wereldoorlog vernielde kerk. De boerderij met de witte voorgevel is het geboortehuis van mijn moeder. Op het moment dat deze foto gemaakt is, telt ze 5 jaren en haar zusje Anneke 3.

Oma stamt uit een oud Heijens geslacht: Verhasselt. Haar neef Pierre Verhasselt trouwt met Adrie Schellekens en legt de basis voor het Modemagazijn Verhasselt. Het echtpaar krijgt tien kinderen, waarvan het laatste helaas tijdens de evacuatie overlijdt. Pierre heeft een bloeiend bedrijf dankzij zijn wekelijkse bezoeken aan de boerinnen van Erp, Boekel en Handel, terwijl vrouw Adrie de winkel op de hoek van de Maasstraat bestiert.

Terug naar mijn Opa en Oma. Ze gaan in Heijen aan de Rijksweg wonen en krijgt twee dochters: mijn moeder, Dora, in 1907 en Anneke in 1909. De laatste zou later

uitgroeien tot mijn lievelingstante tante. Geen van beiden blijkt serieuze belangstelling voor de overname van de boerderij te hebben.

Opa en Oma van den Hazelkamp (in Antwerpen gemaakte bruidsfoto)

In 1924 verkoopt Opa daarom de boerderij waar mijn moeder geboren is. Een aantal weilanden en het Heezeland (14 hectare bos) besluit hij aan te houden. Vervolgens laat hij in 1925 een groot huis bouwen met een aanbouw, geschikt om een beperkte veestapel te houden, waarvan hij zelf overigens alleen de paardenstal zal gebruiken. Het woonhuis is zo groot dat het direct na de terugkeer van de evacuatie in 1945 de ‘voorkamer’ van het pand een tijdlang gebruikt wordt als noodkerk.

Vanaf dat moment gaat Opa van den Hazelkamp rentenieren. Dat betekent overigens niet dat hij stil zit. Integendeel. Hij wordt bestuurslid en voorzitter van de plaatselijke Boerenleenbank (in de jaren zeventig van de vorige eeuw gefuseerd met de Raiffeisenbanken tot Rabobank), secretaris van het Kerk- en Schoolbestuur van 1912 tot aan zijn dood in 1959. Ook was hij bestuurslid van een aantal lokale landbouworganisaties, zoals de onderlinge vee-verzekering. Hij was een godvruchtig man zoals blijkt het geschenk aan de Dionysius parochie bij gelegenheid van zijn zilveren bruiloft: twee zilveren engelen voor op de communiebank.

Heel even lijkt het er zelfs op dat Opa kasteelheer wordt. In 1925 verstrekt hij een hypotheek aan niemand minder dan de burgemeester van de gemeente Bergen, Egbert Otten. Het gaat om 8000 gulden (vergelijkbaar met ongeveer € 65.000 in 2015) tegen 4,5%. In de notariële akte staat: ‘ter waarborg van de hoofdsom en de renten de eigenaar eerste hypotheek verleend aan den heer Johannes Henricus van den Hazelkamp op het Heijense kasteel, schuur, stallen, bergplaats, tuinen, boomgaard,

weg, hooiland, bouw- en weiland te Bergen, kadaster sectie A, tezamen groot zeven hectaren, twee en vijftig aren zestig centiareen.’

Hij leent vaker hypotheeken uit, meestal namens zijn twee minderjarige dochters, die ook stukken grond op hun naam krijgen geschreven. Wanneer Anneke in 1933 trouwt, bouwt hij een huis aan de Rijksweg voor haar.

Aan Oma van den Hazelkamp heb ik maar weinig herinneringen: alleen dat ze ’s avonds de overgebleven aardappelen van ’s middags bakte en het zachtgekookte eitje dat ik bij een ontbijt kreeg.

Neef Henk schrijft over haar: ‘Uit allerlei opmerkingen van moeder (tante An) is af te leiden dat het huwelijk van mijn grootouders meer een verstandshuwelijk was dan tot stand gekomen uit pure affectie. Mijn grootmoeder was een koele, afstandelijke vrouw die haar kinderen en later haar kleinkinderen nooit knuffelde.’

Na het overlijden van Oma komt Rika Basten in dienst als huishoudster. Kort daarna wordt het bedrijfsgedeelte door de overheid gevorderd voor een jonge, beginnende boer. Het huis was groot genoeg om het jonge boerenechtpaar niet alleen het boerenbedrijf uit te laten oefenen, maar ook ter plekke te gaan wonen. Het ging goed tot Rika naar Venlo vertrok om haar zwager, die weduwnaar was geworden, uit de brand te helpen. Het jonge echtpaar nam de verzorging van Opa over.

Een tijdje ging dat goed, ‘maar’, zo schrijft mijn neef Henk: ‘toen mijn grootvader als gevolg van de slechte behandeling zich niet langer thuis voelde in zijn eigen huis, kwam hij in 1955 bij ons in huis wonen. Vanaf dat moment ontspoon zich een juridische strijd of de woning van Opa nu een boerderij was of een rentenierswoning met beperkte mogelijkheid om wat vee te houden. In feite kwam het neer op de vraag of het jonge echtpaar nu een pacht- of een huurovereenkomst had gesloten.’ Uiteindelijk trokken Tante An en Ons Pap (die mijn erfenisbelangen verdedigde) aan het langste eind.

Als rentenier had Opa voldoende inkomen om te kunnen leven. Toen de AOW in Nederland werd ingevoerd (1 januari 1957) wilde hij aanvankelijk die uitkering dan ook niet accepteren, ‘omdat ik er niet voor gewerkt heb’. Het zoveelste voorbeeld van zijn rotsvaste geloof in rechtvaardigheid. Op 11 maart 1959 stierf hij bij Tante An thuis na een kort ziekbed.

Mijn bezoek aan de geopende lijkst van mijn grootvader heeft mij zo geraakt dat ik na die tijd niet meer naar een dodenwake wilde, om nooit meer met een open kist geconfronteerd te worden.

Hoofdstuk 3

Het Gennep van mijn ouders

Donderpreek

Het moet op de eerste zondag van de maand mei in het jaar 1934 een ouderwetse donderpreek van deken Kreyelmans zijn geweest. De zaterdag daar voor was de in Gennep geboren, maar in Amsterdam woonachtige Sientje Andriessen namelijk in Gennep opgedoken met haar benen gehuld in vleeskleurige kousen. De deken besteedde uitgebreid aandacht aan de verderfelijke invloed van deze nieuwerwetse modegril. Hij schilderde het beeld van een Sodom en Gomorra aan de Niers, wanneer alle vrouwen hun gebreide, zwarte kousen zouden vervangen door deze frivole beenbedekking. En passant maakte hij duidelijk dat ieder Genneps vrouwspersoon dat zich in deze onfatsoenlijke uitmonstering aan de communiebank zou vervoegen, de hostie wel kon vergeten. Voor Sientje maakte dat weinig uit, ze was van Joodse huize...

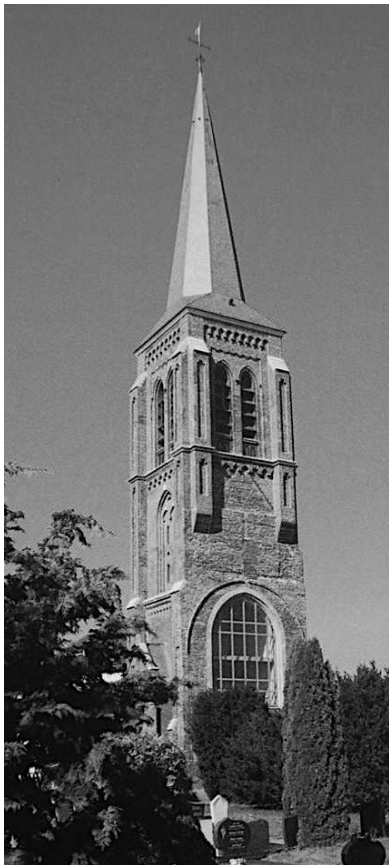
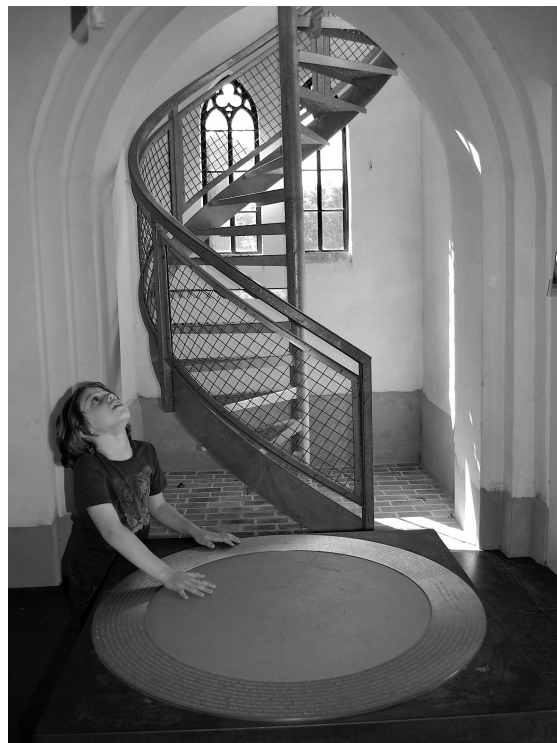
Deze gebeurtenis typeert het Gennep in de periode tussen de twee wereldoorlogen. Aan de ene kant een tolerante, bijna stadse samenleving met op een halve vierkante kilometer zowel een katholieke als een protestantse kerk en bovendien nog een synagoge, maar aan de andere kant toch ook een benepen 'hokjesgeest'. Waarbij dan weer binnen het katholieke volksdeel (veruit de grootste groep) een duidelijk verschil tussen het mannelijke en vrouwelijke deel viel waar te nemen.

Terwijl de vrouwen eerbiedig – het hoofd bedekt met hoedje of hoofddoek – samen met de kinderen devoot in de kerkbanken knielden, placht het mannelijk deel van de parochie op de achterste rijen te vertoeven en nog liever in het torenportaal van de oude Martinuskerk. Niet zelden werd bovendien tijdens de preek de kerk verlaten om bij een van de cafés in de directe omgeving de zogenaamde hoogmisborrel tot zich te nemen.

Kijkend naar onze grootouders zie je in die dagen grote verschillen. Opa en Oma Kersten zijn georiënteerd op het katholieke en dorpse Ottersum, waar de moeder van Leny en Theo ook naar school ging. Datzelfde geldt voor Opa en Oma van den Hazelkamp in het minstens zo katholieke en dorpse Heijen. Maar zelfs tussen de ouders van de moeder van Augusta en die van mijn vader bestonden er verschillen. De familie Heijs was goed katholiek, de familie Albers was streng katholiek. De familie Heijs huldigde daarnaast – ongetwijfeld als gevolg van de banden met de 'westerse' NBDS – vrijzinniger standpunten dan de familie van mijn vader. Een bewijs daarvoor is bijvoorbeeld het feit dat de moeder van Augusta voor de oorlog naar Amsterdam verhuisde om modeontwerpster te worden.

De oude Martinuskerk stond achter het stadhuis en werd tijdens de oorlog verwoest. Alleen de toren bleef behouden en werd door Ons Pap namens de parochie voor één gulden aan de gemeente verkocht. De toren werd in 2009/2010 gerestaureerd mede dankzij de door mij opgezette actie 'Red de Toren'. Op de sokkel onderin de toren staan de namen gegraveerd van o.a. Theo, Leny, mijzelf, Ons Pap en mijn moeder, maar ook de twee kleinzons die naar mij genoemd zijn (Sebastiano en Kasper).

Linksboven de toren voor de restauratie. Daarnaast Sebastiano (op de achtergrond de voormalige doopkapel waar ik gedoopt ben, nu omgebouwd tot trappenhuis). Daaronder de toren na de restauratie⁶ en Seba bij zijn naam.

Gennep tussen de wereldoorlogen

Gennep was – zoals eerder vermeld – aan het begin van de vorige eeuw een welvarend stadje geworden dankzij de Noord-Brabantsche-Duitsche-Spoorwegmaatschappij. Maar juist toen deze onderneming winst begon te maken, zakte door de eerste wereldoorlog het vervoer van personen en goederen volledig in. De NBDS werd zo een gemakkelijke prooi voor de SS (Staats Spoorwegen), de latere Nederlandse Spoorwegen, die vanaf dat moment al het grensverkeer richting Duitsland via Venlo lieten lopen. De werknemers op het hoofdkantoor en in de werkplaats (voor zover niet overgestapt van de NBDS naar de Maasbuurt) werden overgeplaatst. Van de ene op de andere dag moesten duizend (!) Gennepenaars (een kwart van de totale bevolking) het Maas- en Niersstadje gedwongen verlaten voor een aanstelling elders in Nederland. Die klap kwam vooral hard aan bij de middenstand, die een kwart van de klanten zag vertrekken. Maar ook het verenigingsleven verloor een aantal belangrijke krachten en de NBDS-fanfare ‘Crescendo’, die jarenlang naast Harmonie Unitas et Fidelitas had bestaan, legde het loodje.

Net toen Gennep zich moeizaam had aangepast aan deze nieuwe omstandigheden, brak de wereldwijde crisis uit, waardoor de werkloosheid pijlsnel steeg en de bestedingen in eenzelfde tempo daalden.

Een groep Gennepenaars blijft niet bij de pakken neerzitten en probeert het tij te keren. Ze richten de vereniging ‘Gennep Omhoog’ op. Het gaat daarbij vooral om fabrikanten zoals Steinmann van ‘De Gennepse Molen’ en de winkeliers die zich op 15 mei 1934 verenigen in de R.K. Middenstandsvereniging. De oprichtingsvergadering van deze laatste vereniging vindt plaats in het door Opa Albers geëxploiteerde Hotel Verzett. Dat R.K. wordt in Gennep overigens met een korreltje zout genomen.⁷ Zo zijn van meet af aan Eef Schut (protestant), Max Schaffers (protestant), Harrie Andriessen en Bertha Andriessen-Jakobsohn (Joods) trouwe leden.

Een van de jaarlijkse hoogtepunten was de Gennepse kermis, die traditiegetrouw begon op eerste zondag na 10 oktober en die anders dan de meeste kermissen begon op zondag om te duren tot en met donderdag, met op de volgende zondag nog eens de nakermis. Hoogtepunt voor de kinderen was de draaimolen van Giezen op de Markt voor het stadhuis, terwijl de ‘grote’ kermisattracties op het Wilhelminaplein – dat toen ‘Kermisterrein’ heette – te vinden waren.

Het tweede hoogtepunt was Sinterklaas. De Goedheiligman kwam in die dagen aan bij de Loswal, om zich vervolgens per paard via de Maasweg en de Maasstraat naar het stadhuis te begeven.

---

⁶ Hier vanaf de kant waar oorspronkelijk de kerk stond (zie boog). Deze foto van mij heeft jarenlang in VVV folders gestaan.

⁷ De katholieken waren in 1853 volwaardige Nederlanders geworden, na eeuwen van verdrukking en verbod. De verzuiling nam in de eerste helft van de vorige eeuw dan ook gigantische vormen aan. Men verenigde zich in een eigen partij: de KVP (Katholieke Volks Partij) die pas in 1980 zou samengaan met de andere Christelijke partijen in het CDA. Rooms-Katholiek moest je in Gennep voor wat betreft verenigingen zoals gezegd met een korreltje zout nemen. Niet katholieken werden gewoon toegelaten, maar iedere vereniging kreeg wel een geestelijk adviseur toegewezen.

Hoofdstuk 4

Het Gennep van mijn vader

In tegenstelling tot de families Kersten en Heijs was de familie Albers dus ‘import’. Alleen de jongste dochter – tante Cis – werd in Gennep geboren. Het gezin telde in totaal negen kinderen, waarvan er een – Ome Harrie, een jaar jonger dan mijn vader en eveneens in Sneek geboren – op 6 juli 1923 verdrong in de Maas. De familie woonde aanvankelijk op het station, later, na het overlijden van Oma Albers (op straat⁸ na een bezoek in haar functie van Presidente van de St. Elisabeth Stichting aan een familie die financiële hulp van de Kerk nodig had), ging Opa wonen in de van Th. Goossens (MBS) gehuurde en door Opa Kersten gebouwde woning op Heijenseweg 37, waar na de oorlog Ons Pap met zijn gezin zou gaan wonen.

De drie gebroeders Albers. Van boven naar onder: Ome Herman, mijn vader en heerom Tonnie. De familie Albers had – niet zoals de familie Heijs – een fotograaf binnen de gelederen. Deze foto is een reproductie van een opname in het feestnummer van “Vox”, het maandblad van de Karmelieten bij gelegenheid van de benoeming van Heerom tot bisschop (1939)

Heerom Tonnie

Heerom Tonnie (1904) was de trots van de familie. Als karmeliet heette hij ‘Avertanus’, maar voor ons bleef hij Heerom Tonnie, genoemd naar zijn vader. Hij volgde zijn middelbare opleiding aan het Gymnasium van de Karmelieten (zeg maar het Klein Seminarie) in het Twentse Zenderen. Op zijn elfde ging hij dus het huis uit. Hij was een goede leerling die in zes jaar zijn examen haalde, waarna hij op 12 september 1923 in Boxmeer als novice toe trad tot de Orde van de Karmelieten. Een jaar later, weer op 12 september, legt hij zijn eenvoudige kloostergeloften⁹ af als frater Avertanus Albers en vertrekt naar het Studiehuis (lees: Groot Seminarie) van de Orde in het Zuid-Limburgse Merkelbeek. Daar studeert hij drie jaar wijsbegeerte. Nadat hij

---

⁸ Om precies te zijn op de Willem Boyeweg in Gennep Zuid.

⁹ Er bestaan verschillende fases in het priesterschap binnen een kloosterorde: na het gymnasium de eerste gelofte (voortaan in habijt, maar uitstappen is nog mogelijk). Na drie jaar groot seminarie legt men de tweede, definitieve gelofte af.

die studie met succes heeft afgesloten, wordt hij overgeplaatst naar het karmelietenklooster in Oss waar hij zich toelegt op de studie van de Godgeleerdheid. Daar is hij al vaak te vinden op het in Oss gevestigde Missie Secretariaat van de Orde. Op 14 juni 1930 wordt hij – 26 jaar oud – in de St. Jan in 's-Hertogenbosch samen met twaalf van zijn klasgenoten door Mgr. Diepen tot priester gewijd.

Het gedachtenisprentje. In de laatste alinea refereert hij aan Oom Harrie. Rechts de kathedraal van Malang.

In 1931 wordt hij als missionaris naar het toenmalige Nederlands-Indië gestuurd. Op 17 september 1931 arriveert hij in Malang, waar hij benoemd wordt tot pastoor van de Javanen-parochie en Rector van de Javanenkerk. Daarnaast wordt van hem verwacht dat hij de administratie en inspectie van Missiescholen in de hele prefectuur (later bisdom) ter hand neemt. Met name dankzij deze laatste functie leert hij binnen extreem korte tijd om zowel Maleis als Javaans te spreken.

December 1933 overlijdt de Apostolisch Prefect van Malang, Mgr. Clemens van der Plas. De benoeming van een opvolger laat lang op zich wachten. Pas op 18 januari 1935 benoemt de Heilige Stoel (Paus Pius XII) Pater Avertanus Albers, dan 30 jaar oud. Op 15 maart 1939 wordt de Prefectuur van Malang verheven tot Vicariaat¹⁰ en zo wordt Heerom Tonnie op zijn 35ste de jongste bisschop van de toenmalige Rooms Katholieke kerk. Daarnaast is hij ook Titulair Bisschop van het in Algerije gelegen bisdom Tobna. Tobna is een heel oud bisdom echter zonder inwoners. Volgens het kerkelijke recht worden bisdommen namelijk nooit opgeheven, ook niet wanneer de hoofdsteden verwoest worden en de katholieken weg trekken. Omdat Malang nog niet erkend was als bisdom, krijgt hij het ontvolkte Tobna toegewezen.

¹⁰ De Nederlandse katholieke kerk kent: parochie, dekenaat, bisdom, aartsbisdom. Voor met name de missiegebieden zitten er tussen dekenaat en bisdom ook nog de Prefectuur en het Vicariaat.

Wanneer in 1961 Indonesië niet langer door Rome als een missiegebied gezien wordt en tot volwaardig aartsbisdom wordt verheven, wordt Heerom Tonnie de eerste katholieke bisschop van Malang.

Ook na zijn benoeming tot Apostolisch Vicaris blijft het katholiek onderwijs zijn onverdeelde aandacht krijgen. Gedurende zijn bewind van 1939 tot 1973 sticht hij meer dan honderd katholieke scholen. In de gang van het bisschoppelijk paleis naar de kathedraal was in 2011 nog een maquette van het bisdom te zien met daarop aangegeven al die scholen.

In zijn 'In Memoriam' in het Karmelnieuws van 1 november 1980 staat te lezen: 'Hij kon aardig wat geld loskrijgen, maar hij had de gewoonte om het uit te geven nog vóór hij wist waar hij het deze keer weer eens vandaan moest halen. 'God zal erin voorzien,' was zijn devies. En waarachtig, nooit tevergeefs.'

Berucht is in dit verband het verhaal van de gouden zegelring van Opa Albers. Hij had die ring aan Heerom Tonnie vermaakt en mijn vader moest die ring voor zijn broer bewaren. Dus droeg mijn vader ('Ons Pap') die ring jarenlang zelf voor alle zekerheid (het was tijdens de Tweede Wereldoorlog). Toen Heerom in 1952 eindelijk naar Nederland kwam, gaf mijn vader bij de eerste de beste gelegenheid de ring aan zijn broer... die hem de volgende dag in Nijmegen bij een juwelier omwisselde voor geld. 'Want', zo zei hij: 'daar hebben we in Malang meer aan.'

In 1971 – vlak voordat hij met emeritaat gaat – stuurt hij de statistieken van het bisdom door naar het Missiehuis in Oss:

'Binnen het bisdom Malang wonen 11 miljoen mensen:

- Het aantal katholieken bedraagt ongeveer 40.000
- In 1971 hadden we 3000 doopsels (= katholieke kinderen) en 5000 bekeerlingen (volwassenen)
- Er zijn 212 katechisten werkzaam die onderricht geven aan kinderen
- 290 Zusters, waarvan bijna 200 inheems
- 197 katholieke scholen
- 13 ziekenhuizen
- 12 kraamklinieken
- 21 poliklinieken
- 67 afdelingen van het Maria Legioen.'

Boekdelen spreekt verder het afscheidswoord van zijn opvolger Mgr. Hadisomarto:

'Beste vrienden, Mgr. Albers was een groot bisschop, hij verdient respect en dank voor zijn enorme toewijding. In Indonesië zal hij voortleven als een van de grote missie pioniers die ook de nieuwe tijd van de eigen Indonesische zelfstandigheid heeft onderkend en de herdersstaf doorgaf aan een jongere Indonesische medebroeder. Hij was voor het katholieke volk een man om van te houden.'

De oorlog gaat zoals bekend niet aan Nederlands-Indië voorbij. Voor Heerom Tonnie betekent het – net als voor zovele Nederlanders – internering in een Jappenkamp (1942). Wanneer hij eind 1945 terugkeert in Malang, is de Indonesische Onafhankelijkheidsoorlog al begonnen. Hij kiest onomwonden de kant van het Indonesische volk, dus tegen de Nederlanders. Mijn neef Joop (oudste zoon van Ome Herman) ondervindt dat aan den lijve wanneer hij tijdens de tweede politionele actie

(1949) besluit om in zijn vrije weekend naar Malang te sporen om daar zijn oom te ontmoeten.

Hij vertelt daar jaren later over: ‘Ik was meer dan een halve dag onderweg geweest. Toen ik eindelijk bij het bisschoppelijk paleis in Malang arriveerde wist Heerom Tonnie mij binnen de kortste keren door de achterdeur weer naar buiten te krijgen. Hij wilde absoluut niet met een Nederlandse soldaat gezien worden, omdat hij bang was dan het land uitgezet te worden.’

Pas toen hij eind 1951 de Indonesische nationaliteit had verkregen, durfde hij met verlof naar Nederland te komen. Dat was een van de weinige vakanties die hij zich permitteerde.

20 Mei 1952 komt Heerom Tonnie voor het eerst weer in Gennep. Links mijn vader en zijn oudste zus Mies die arriveren bij het huis van Ome Huub en Tante Annie om vandaar met Heerom naar Gennep te reizen. Rechts: Heerom geflankeerd door Deken Janssen en de heer Van Kalmthout, voorzitter van het Welkomstcomité, op de Niersbrug.

Later kwam hij naar Nederland vanuit Rome waar hij deelnam aan het Tweede Vaticaans Concilie (en en-passant in Rome een Karmelietenkerk inwijdde). In 1975 volgt dan zijn laatste bezoek aan Nederland. In het Karmelnieuws staat daarover: ‘Zijn geest was toen nog helder, maar fysiek was hij totaal uitgeput. Al zijn levenskrachten heeft hij opgebruikt in dienst van de kerk van Indonesië.’

Hier sta ik in 2005 bij het graf van Heerom Tonnie. Links de graven van andere Carmelieten.